

İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KAĞITTAN VE EKRANDAN OKUDUĞUNU ANLAMA BECERİLERİNİN SINANMASI; ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

Comparison Of The Reading Skills Of 4th Grade Primary School Students From The Paper And From The Screen, The Viewpoints Of Teachers And Students

Oğuzhan KURU*
Alper KAŞKAYA**
Şükran CALP***

ÖZ

Çağımızın en temel gereği teknolojinin kullanılmasıdır. Eğitim süreci de bu değişiklikten ve gereklilikten doğrudan etkilenmektedir. Özellikle öğretim sürecinde kullanılan materyaller artık yerini daha çok teknoloji ağırlıklı materyallerle değiştirmektedir. Kara tahtanın yerini alan akıllı tahtalar, öğrencilerin kitap ve defterlerinin yerini almaya aday tabletler bu değişikliğin en somut göstergeleridir. Araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin okunabilirlik düzeyleri aynı olan kağıttan ve ekrandan okudukları metinleri anlama düzeylerini ve ekrandan okuma ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla kağıttan ve ekrandan okunan metinlere ilişkin öğrencilere uygulanan başarı testi sonuçları, ayrıca öğretmen ve öğrencilerin ekrandan okumaya dair bakış açıları değerlendirilmiştir. Araştırma, tesadüfi yöntemle seçilen Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bir ilkokulda öğrenim gören 39 ilkokul 4. sınıf öğrencisi ve yine bu okulda görev yapan 3 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla okunabilirlik düzeyleri aynı olan basılı metinler ve dijital ortamdaki metinler kullanılmıştır. Ayrıca öğrenci ve öğretmenler ile yapılandırılmış

** Bu çalışmanın bir kısmı XI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Yrd. Doç. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, oguzhankuru@ksu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi, akaskaya@gmail.com

*** Yrd. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi, scalp@erzincan.edu.tr

mülakat yapılmıştır. Araştırmanın sayısal verileri SPSS 15 paket programında analiz edilmiştir. Görüşme soruları ise içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda basılı metinlerden ve ekrandan okuma sonucunda öğrencilerin akademik başarıları arasında kağıttan okumanın lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca basılı metinleri okuma ve ekran okuma ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerinde de farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmenliği, ekran okuma, kağıttan okuma

ABSTRACT

The most basic requirement of our modern age is the use of technology. The educational process is directly affected by these requirements and relevant changes. Especially the materials used in the educational processes are replaced mostly with the technology-based materials. The smart boards that have replaced the black boards, the tablet PCs that are candidates to replace the books and notebooks of the students are among the most concrete indicators of this change. The purpose of the study is to determine the understanding levels of the Primary School 4th Graders on the texts, whose readability levels are the same, read from paper and from the screen, and to reveal the viewpoints of the teachers and students on reading from the screen. For this purpose, the results of the Success Test applied to the students about the texts read from the paper and from the screen, and the viewpoints of the teachers and students on reading from the screen were evaluated. The study was conducted with thirty-nine 4th Grade students of a Primary School located in Yenimahalle County of Ankara, and three Class Teachers who worked at the same school. The students and the teachers were selected with the Random Sampling method. Printed texts and texts in digital medium whose readability levels were the same were used in the study to collect the data. In addition to this, structured interviews were made with the students and the teachers. The numerical data of the study were analyzed with the SPSS 15 Package Program. The interview questions were analyzed with the Content Analysis Method. As a result of the analyses, it was determined that there was a significant difference between reading from printed material and from the screen, and the academic success levels of the students in favor of the reading from printed material. In addition, it was also determined that there were differences between the teacher and student viewpoints on reading from printed material and from screen.

Keywords: reading from screen, reading from paper.

GİRİŞ

İnsan, doğumundan itibaren bütün hayatı boyunca sosyal ve fiziksel bir çevre içinde yaşamak ve bu çevreye uyum sağlamak durumundadır. Topluma uyum sağlama sürecinde bulunan çocuk, genç ve yetişkinler, toplumun dinamik yapısı ile bütünleşmeleri için çevreden bilinçli ve bilinçli olmayan öğrenmeler

gerçekleştirirler(Sidekli, 2010). Tüm bilinçli ve bilinçsiz öğrenmeler çoğunlukla teknoloji ve teknolojik ürünler sayesinde gerçekleşir. Günümüzde de hızla gelişen teknoloji her alanda olduğu gibi öğretim ortamlarını da doğrudan etkilemekte ve önemli değişimlere sebep olmaktadır. Son zamanlarda sınıflarda kara tahtanın yerinde akıllı tahtalar ve öğrencilerin önünde bilgisayarlar ve tablet bilgisayarlar olarak yerini almıştır. Teknolojik ürünler kitapla, defterle, kalemle ve silgilerle yerini yavaş yavaş değiştirmeye başlamıştır. Teknolojik ürünlerin bu kadar hızlı dahil olduğu eğitim öğretim sürecine adaptasyon ile ilgili sorunların da olduğu aşikardır. Eğitimde teknoloji kullanımı bazı yarar ve zararları beraberinde getirmektedir. Öğretim sürecinde teknolojinin neden olabileceği muhtemel olumsuzlukların farkında olmak ve bu olumsuzları en aza indirmek gerekmektedir. Bunun için teknolojiyi tanıyan ve doğru kullanabilen öğretmen ve öğrencilerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Günlük hayattaki davranışlarımızdan düşünce dünyamıza kadar her türlü işlem, bilişim teknolojilerinin insanlara sunduğu dijital araç-gereçlerin kullanılmasıyla geleneksel kalıplardan dijital kalıplara doğru değişmektedir. Bu değişimin en önemli olduğu alanlardan biri de insan hayatının dünyayı anlamlandırma sürecinde en önemli becerilerinden olan okuryazarlık becerileridir(Dağtaş, 2013). Bilgi çağı olarak adlandırılan günümüzde okuma becerisi öğrencinin kendi kendine öğrenmesinde etkili ve verimli bir materyal olan, düşünceleri, kavramları, olguları tam, doğru ve anlaşılır biçimde ileten, biçimsel (renk, şekil, büyüklük, çizim ya da fotoğraf) açıdan çeşitli özelliklere sahip ders kitabı vb. materyallerin dışında bilgisayar, cep telefonu, tepegöz, sunu, reklam panoları vb. araçlar için de kullanılır hâle gelmiştir. Hızla gelişip yaygınlaşan ve öğretim ortamına giren bu okuma türünün öğretim sürecinde de öneminin kavranması ve uygulamada etkin bir şekilde kullanılması adeta bir zorunluluk hâlini almıştır (Maden, 2012; Mutlu, Korkut ve Yılmaz, 2006).

Bilişim teknolojileri bilgisayar ortamında üretilen veya bu ortamda elektronik şekle getirilen metinsel içeriği, baskı tabanlı materyallerdeki biçiminden oldukça farklı bir şekilde insanlara sunmaktadır(Dağtaş, 2013). Bu durumun sonucu olarak teknolojinin eğitimin bir parçası hâline gelmesi ve teknolojiyle iç içe olma zorunluluğu ekran okuryazarlığını ortaya çıkarmıştır (Duran ve Özkul Dolaylar, 2015). Bilgi teknolojilerinin günümüzde gelmiş olduğu düzey okuryazarlık kavramında da köklü değişikliklere yol açmaktadır (Özen ve Ertem, 2014). Gerek günlük yaşamda gerekse iş yaşamında bireyler zamanının çoğunu bilgisayar ekranı başında geçirmekte ve ekran üzerinden pek çok yazılı ve görsel okuma yapmaktadır(Baştuğ ve Keskin, 2012). Literatürde, modern zamanın okuma biçimi olarak tanıtılan, dijital ortamlarda okuma yazma deneyimi sağlayan ve okuma sürecine farklı bir işlevsellik kazandıran bu kavramla ilgili bir tanım birliğinin olmadığı görülmektedir. Bu durum kavramın henüz yeni olması ile birlikte farklı disiplinlere konu edilmesi ile de irtibatlandırılabilir. Söz konusu bu yeni okuma şeklinin “ekran okuma”, “ekrandan okuma”, e-okuma”, “elektronik okuma” “dijital okuma”, “hiper-okuma” şeklinde kavramsallaştırdığı görülmektedir(Elkatmış, 2015; Aydemir, Öztürk ve Horzum, 2013).

Eğitim alanındaki gelişimler teknoloji ile gün geçtikçe hızlanmış durumdadır. Bu yeni teknolojilerin eğitim öğretim ortamında kullanılması yeni uygulamaları da beraberinde getirmektedir(Öztürk ve Can, 2013). Bilginin bilgisayarlar aracılığıyla elektronik ortama taşındığı, kitaplar, ansiklopediler, sözlükler karıştırmaya gerek kalmadan tek tuşla her türlü bilgiye ulaşılabildiği, kitap biçimini ve okuma alışkanlıklarını değiştiren bu okuma şekli kâğıt kitap yerine e-kitabı ön plana çıkmış ve yayılmasını sağlamıştır(Güneş ve Kırmızı Susar, 2014; Ercan ve Ateş, 2015). Hayatın her anına nüfuz eden teknolojinin gelecekte de artarak bu etkisini sürdüreceği savından hareketle teknoloji tabanlı okumaya hazırlıklı olunmasını gerektirmektedir. Başka bir ifadeyle okuma eğitim sürecinin sadece basılı metinlerin okunması olarak görülmesi ve onda ısrar edilmesi hayatın ve geleceğin iyi okunmaması anlamına gelecektir. Aynı şekilde tüm araştırmalar teknoloji tabanlı okuma eğitim süreçlerine yönelir, okul programları sadece onu desteklerse de büyük bir yanılğı içine düşünülür. Dolayısıyla her ikisinden de yararlanan, her ikisinin de dengeli olduğu bir yaklaşımın belirlenmesi daha sağlıklı olacaktır. (Elkatmış, 2015).

Bilgisayarın bu denli gelişimiyle başka bir boyut kazanan elektronik kaynaklar, hatta akıllı telefon, akıllı televizyon gibi pek çok araç gereç bilgiye ulaşma noktasında, insanların öncelikli tercihi haline gelmiştir. Bu da beraberinde kitaplar dâhil pek çok bilgi kaynaklarının yerini bilgisayar veya onun uzantısı olan araç gereçlerin almasına yol açmıştır.(Özen ve Ertem, 2014). İletişim ve etkileşimin üst seviyede olduğu etkileşimli e-kitaplar eğitimdeki paradigmaları değiştirmiş ve öğrenenlere birçok açıdan esneklik sağlamıştır.(Bozkurt, ve Bozkaya, 2013). Ayrıca elektronik ortamdan kolaylıkla ulaşılabilecek e-kitaplar okuyucuların okuma sürecini etkilemekte, okuyucuların beceri, tutum ve alışkanlıklarında önemli değişikliklere neden olmaktadır(Güneş ve Kırmızı Susar, 2014).

Okuma, yazar ve okuyucu arasında aktif ve etkili iletişimi gerekli kılan, dinamik bir anlam kurma sürecidir. Okuma öğretiminin temel amacı çocuğa yazı ve çizim dilini iletişim kurmada etkili bir şekilde kullanma becerilerini kazandırmak olarak tanımlanabilir(Akyol, 2010). Okuma bir öğrenciden beklenen en temel kazanım ve gerçekleştirmesi gereken bilgi edinimleri için bir önkoşuldur. Etkin bir okuyucu olmayan bireylerin eğitim yaşantılarında yoğun güçlüklerle karşılaşmaları çok doğal bir sonuçtur. İyi bir okuyucudan okuma görevini belirli bir hızda ve anlayarak tamamlaması beklenir(Özbek, 2015). Ekran okuma ise basılı metinden okumaya göre, beceri ve süreçleri yönünden farklılıklar göstermektedir. Ekran okuma, bilgisayar ve internet teknolojisinin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan, bilgisayar ve internet teknolojisi geliştikçe de değişikliğe uğrayan bir okuma türüdür(Duran ve Alevli, 2014). Ekran okuma ise daha çok tarama, göz gezdirme, anahtar kelimelerin belirlenmesi gibi seçmeli okuma teknikleri yardımıyla daha az zaman harcayan, doğrusal olmayan ve derinlemesine okumanın ve yoğunlaşmanın daha az olduğu bir okuma olarak ifade edilebilir(Liu, 2005 Akt. Yaman ve Aktaş, 2013). E-okuma süreci sadece alfabeyi anlama veya resim ve grafikleri çözümleme becerileri ile sınırlı kalmayıp, duyulan ve izlenenler arasında da anlam çıkarabilmeyi de kapsayacak bir süreçtir. Geleneksel metinlerden alışlagelmişin dışında, elektronik metinler farklı bir okuma ortamı sergilerler (Foltz, 1996 Akt. Altun, 2003). Bu yeni ortamda, bilgi anlamsal bir küme içerisinde birbiri ile

bağlantılandırılmış, düzlemsel veya uzamsal bir seyir ile erişilebilecek şekilde tasarlanmış ve farklı medya türleri ile zenginleştirilmiştir. Bu durumda, okurlar istedikleri veya seçimini yaptıkları konular ve medyalar arasında kendi yollarını kendileri seçebilme hakkına sahip olmaktadır(Altun, 2003).

Ekran okuma, üç bileşenden oluşan etkileşimsel bir süreçtir. Bunlar okuyucu, metin ve ortam olmaktadır. Metin, içerik ve fikirlerin iyi düzenlenmesi, yazarın anlatımı, amacını ortaya koyma biçimi yönüyle okumayı ve anlamayı kolaylaştırmaktadır. Hatta metin tipi, yazı türü, metin yapısı ve yazıda sunulan düşünceler anlama sürecinde etkili öğeler olmaktadır. Bu nedenle ekran okuma sürecinde okuyucuya metin türü, yapısı ve okuma teknikleri hakkında bilgiler verilmelidir. Ortam ise okuyucunun metinle etkileştiği ve metni anlamaya çalıştığı yerdir. Ortam fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden ele alınmaktadır. Okuyucunun güdülenmiş olması, gürültü, ışık, ısı durumu, okuma zamanı, yeri gibi öğeler ekran okumayı etkilemektedir. Bu nedenle okuma ortamı iyi düzenlenmelidir. Ekran okumanın en önemli bileşeni okuyucudur. Okuyucu ile ekran arasında doğrudan ve aktif bir etkileşim söz konusudur. Okuyucunun gözleri, zihni, amaçları, düşünceleri, duyguları ile ekrandan sunulan metnin yapısı, içeriği, sunuluşu, okunabilirliği vb. durumlar etkileşmektedir(Güneş, www. vizyon21yy.com)

Okuma genel olarak, ekran okuma olarak adlandırılan bu yeni okuma türünden anlama ve zihinde yapılandırma yönüyle kâğıt okumaya göre önemli farklılıklar taşır. Ekran okumada göz hareketleri yatay ve dikey hareket etmekte, okuma hızı % 25 oranında daha yavaş olmaktadır. Öğrencilerin anlamasını olumsuz etkileyen ekran okuma çalışma gücünün de % 30 oranında kaybolmasına neden olmaktadır. Kâğıt okumada oluşturulan uzamsal yapı, yer ve mekân algısı ekran okumada yok olmakta, yerini zihinsel düzensizlik ve karmaşıklığa bırakmaktadır. Bazı olumsuzluklara rağmen ekran okuma zihinsel yapımızı ve becerilerimizi olumlu yönde etkilemektedir. Ekran okuma beynimizin çeşitli bölgelerini harekete geçirmekte, dikkat etme, karar alma, karmaşık düşünceleri kontrol etme gibi becerileri üst düzeyde geliştirmektedir. Bunun yanında “ekranik düşünme” denilen yeni düşünme biçiminin gelişmesine neden olmaktadır. Bu düşünme biçimi çok değişken, çok hareketli, çok çizgisel ve geçicidir. Araştırmalar erken yaşlarda ekran okumanın öğrencilerin anlamasını, okuma sürecini ve becerilerini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir(Güneş, 2010).

Bu araştırma, ilkokul öğrencilerinin kağıttan ve ekrandan okudukları metinleri anlama düzeylerinin karşılaştırılması, ayrıca öğrenci ve öğretmenlerin ekrandan okuma sürecine yönelik görüşlerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin okunabilirlik düzeyleri aynı olan, basılı metinler ve ekrandan okudukları metinleri anlama düzeylerini ortaya koymak ve ekran okuma ile ilgili öğretmen ve öğrenci görüşlerini incelemektir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Öğrencilerin basılı ve ekrandan okunan metinleri anlama düzeyleri nedir?
- Soru türlerine göre öğrencilerin ekrandan okudukları metinleri anlama düzeyleri nedir?
- Soru türlerine göre öğrencilerin basılı metinleri anlama düzeyleri nedir?
- Basılı ve ekrandan okunan metinlerle ilgili öğrenci görüşleri nelerdir?
- Basılı ve ekrandan okumaya ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kağıttan ve ekrandan okudukları metinleri anlama düzeyleri, öğrenci ve öğretmen görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Öğrenmenin kalitesinin her zaman en üst düzeyde sağlanmasının amaç edinildiği eğitim öğretim ortamlarında geçmişten günümüze okumak için kullanılan kitap ve defterlerin günümüz teknolojisinin gelişimi ile yerini bilgisayar, tablet ve telefonlara devrediyor olduğu açıkça görülmektedir. Öğrencilerin sınıf ortamında sürece müdahale edilmeden ekrandan ve kağıttan okuduklarını anlama düzeyleri de bu değişimin doğru tanımlanabilmesi, anlaşılması ve kullanılabilmesi için önemlidir. Bu nedenle çalışmada tarama modeli seçilmiştir. Tarama modeli geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay veya birey kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Durumu herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez(Karasar, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili Yenimahalle ilçesinde bir ilkokulda öğrenim gören 39 ilkokul 4. sınıf öğrencisi ve yine bu okulda görev yapan 3 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Seçkisiz örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler seçilebilirlik açısından eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir yani tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır. Yani bir bireyin örnekleme seçilmesi diğer bireylerin seçilme durumu üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir (Büyüköztürk ve diğ., 2010)

Tablo. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kız	21	54
Erkek	18	46
Toplam	39	100.0

Tablo 'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımları incelendiğinde öğrencilerin %54'ünün kız (N=21), %46'sının erkek (N=18) olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla 2011-2012 eğitim öğretim yılı bahar dönemi sosyal bilgiler ders kitabından, "İyi ki var" ve "İnsanlar ve Yönetim" ünitelerinden metinler seçilmiştir. "İyi ki var" metni basılı metin olarak, "İnsanlar ve Yönetim" metni ise dijital ortamda ekran metni olarak kullanılmıştır. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri Ateşman'ın okunabilirlik formülü ile kontrol edilmiştir. Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre basılı metnin düzeyi 41,256 (zor); dijital (ekran) metnin düzeyide 39,712 (zor) olarak tespit edilmiştir.

Öğrencilerin metinleri okumaları için 30 (otuz) dakika süre verilmiştir. Her bir metni okuduktan hemen sonra öğrencilere araştırmayı yapan üç alan uzmanı tarafından geliştirilen başarı testi uygulanmıştır. Başarı testinde çoktan seçmeli, doğru yanlışlı, boşluk doldurmalı ve açık uçlu sorular bulunmaktadır. Başarı testinin toplamı 100 puan üzerinden değerlendirilmiş olup, her bir soru türü için minimum 0 (sıfır) puan maksimum da 25 (yirmi beş) puan alabilmişlerdir. Bunların dışında öğrenciler ve öğretmenlerin kağıttan ve ekrandan okumaya ilişkin görüşlerini ifade etmeleri için yapılandırılmış mülakat yapılmıştır.

Verilerin Çözülmesi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 15 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiş olup, değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığına Independent Sample t Testi ile ve puan ortalamaları alınarak bakılmıştır. Görüşme soruları ise içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Aşağıdaki tabloda soru türlerine göre öğrencilerin basılı metinleri ve ekrandan okudukları metinleri anlama düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 1: Basılı ve ekrandan okunan metinleri anlama düzeyleri

		n	x	ss	t	p
Çoktan Seçmeli	Ekran	39	15,2564	5,25	-2,673	,009
	Basılı Metin	39	18,3333	4,91		
Doğru Yanlış	Ekran	39	11,6667	4,02	-11,19	,000
	Basılı Metin	39	21,6667	3,86		
Boşluk Doldurma	Ekran	39	11,5897	3,78	-3,283	,002
	Basılı Metin	39	15,6154	6,65		

Açık Uçlu	Ekran	39	3,3590	3,42	-4,733	,000
	Basılı Metin	39	8,0513	5,15		

Tablo ya göre öğrencilerin basılı metinden ve ekrandan okudukları metinleri anlama düzeyleri tüm soru türlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Çoktan seçmeli soru türüne göre ekran metinlerini anlama düzeyleri ($x=15,25$), basılı metinleri anlama düzeylerine ($x=18,33$) göre daha düşüktür. Doğru yanlış soru türüne göre ise ekran metinlerini anlama düzeyleri ($x=11,66$), basılı metinleri anlama düzeylerine ($x=21,66$) göre daha düşüktür. Bunlara benzer olarak boşluk doldurma soru türüne göre ekran metinlerini anlama düzeyleri ($x=11,58$), basılı metinleri anlama düzeylerine ($x=15,61$) göre daha düşüktür. Aynı şekilde açık uçlu soru türüne göre ekran metinlerini anlama düzeyleri ($x=3,35$), basılı metinleri anlama düzeylerine ($x=8,05$) göre daha düşüktür. Görüldüğü üzere tüm soru türlerine göre basılı metinlerin anlaşılma düzeyleri ekran metinlerinin anlaşılma düzeylerine göre daha yüksektir.

Tablodaki verilerden hareketle öğrencilerin ekrandan okudukları metinlerden anladıklarının başarı testi sonuçlarından anlaşılacağı üzere, öğrencilerin henüz öğretim ortamında yeni yeni kullanmaya başladıkları ekran okuma becerilerinde okudukları metnin içerdiği bilginin en az yarısını anlamadıkları veya gözden kaçırdıkları görülmektedir. Bu sonucun da ekran okuma becerisi için endişe verici düzeyde olduğu düşünülmektedir. Kağıttan okudukları metinlerde ise, açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar hariç, metnin içerdiği bilginin büyük kısmının anlaşılabilirliği görülmektedir. Bu da hala alışlagelmiş öğretim araçlarının anlamada önemli düzeyde olumlu etki yarattığını düşündürmektedir.

Öğrencilerin ekrandan okudukları metinlerin soru türlerine göre başarı düzeyleri ise tablo2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Ekrandan okunan metinlerin soru türlerine göre anlaşılma düzeyleri

	n	min.	max.	x	ss
Çoktan seçmeli	39	5,00	25,00	<u>15,25</u>	5,25015
Doğru yanlış	39	5,00	20,00	<u>11,66</u>	4,02841
Boşluk Doldurma	39	3,00	15,00	<u>11,58</u>	3,78861
Açık Uçlu	39	,00	12,00	<u>3,35</u>	3,42965

Tablo2 incelendiğinde ekrandan okuma etkinlikleri sonucunda öğrencilerin en çok çoktan seçmeli sorularda ($X=15,25$) başarılı oldukları; en az da açık uçlu sorularda ($x=3,35$) başarı gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

78 / Oğuzhan KURU - Alper KAŞKAYA - Şükran CALP

Öğrencilerin basılı metinlerden okudukları metinlerin soru türlerine göre başarı düzeyleri ise Tablo3'de yer almaktadır

Tablo 3: Basılı metinlerin soru türlerine göre anlaşılma düzeyleri

	n	min.	max.	x	ss
Çoktan seçmeli	39	10,00	25,00	<u>18,3333</u>	4,91150
Doğru yanlış	39	15,00	25,00	<u>21,6667</u>	3,86164
Boşluk Doldurma	39	2,00	25,00	<u>15,6154</u>	6,65549
Açık Uçlu	39	,00	20,00	<u>8,0513</u>	5,15522

Tablo3 incelendiğinde basılı metinden okuma etkinlikleri sonucunda öğrencilerin en çok “doğru-yanlış” türü testlerde ($X=21,66$) başarılı oldukları; en az da açık uçlu sorularda ($x=8,05$) başarı gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte her iki tür uygulamada da öğrencilerin en düşük başarı gösterdikleri soru türü açık uçlu sorular olmuştur.

Öğrencilerin akademik başarılarının yanında okuma etkinlikleri sürecinde araştırmacı tarafından yapılan gözlemler sonucu ise şu bulgulara ulaşılmıştır.

Yapılan çalışma esnasında araştırmaya katılan öğrencilerin “word” programında yazılan metinleri kontrol etmekte güçlük çektikleri, satırları seçip kaydardıkları, paragraf ve satırların yerlerini değiştirdikleri, yazılı stili, rengi, zemin rengini değiştirdikleri görülmüştür. Bu yüzden de okumaya odaklanamadıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca metin tek sayfaya sığmadığı için sayfalar arasında geçiş sürecinde de problem yaşadıkları gözlemlenmiştir. Metni ya klavye üzerindeki yön tuşları ile kaydirmışlar ya da fare ile kaydirmişler ve her iki şekilde de okudukları satırları yakalamakta güçlük çektikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin bazılarının ise ekrandan metni okudukları sırada bilgisayarda başka programlar, klasörler ve dosyaları açıp onunla ilgilendikleri, metni okumayı kısa süreli olarak bıraktıkları görülmüştür. Ayrıca bazı bilgisayarlarda da okuma esnasında bazı programların güncelleme uyarıları gelmiştir. Bunun da yine okumaya odaklanmalarında problem oluşturduğu gözlenmiştir.

Yine öğrencilerin ekrandan okuma sürecinde dikkatlerinin basılı metinden okuma sürecine göre daha çabuk dağıldığı ve metni okumaktan sıkıldıkları, koltuklarında sürekli sallandıkları, fareyi kullanmakta güçlük çektikleri, ekran göz mesafesini ayarlayamadıkları, bilgisayarın parçalarıyla ilgilendikleri, sürekli birbirlerinin bilgisayarlarına baktıkları görülmüştür.

Uygulamaya katılan öğrencilerin ekrandan okuma ve basılı materyalden okuma konusundaki düşüncelerini belirlemek üzere görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Öğrencilerden basılı materyallerle ilgili olarak olumlu düşüncelere sahip olanlar görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

Ö6: “Kağıt elimizde kalır her zaman her yer okuyabiliriz. Kağıtta önemli yerlerin altını çizdik. Okurken gözümüz ağrımadı. Bilgisayarda bazen yanlış program açıyoruz ama kitapta böyle bir şey yok. Kağıttan kopya çekebilirim, ama bilgisayardan çekemem.”

Ö17: “Kitap üzerinde okuduğum bilgileri daha iyi anlıyorum. Bilgisayar gözümü yorduğu için okuduğumu anlamakta zorlanıyorum.”

Ö18: “Ben kitaptan okuduğumu daha iyi anlıyorum. Çünkü kitap daha sessiz ve yansımaya olmuyor.”

Öğrencilerden ekranla ilgili olarak olumlu düşüncelere sahip olanlar da görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

Ö4: “Ben bilgisayardan okuduğumu daha iyi anlıyorum. Benim için bilgisayarı tercih edin öğretmenim. Çünkü ben kitaptan anlayamıyorum. Sebebi de kitabın yazıları çok küçük ama bilgisayarda yazılar daha büyük, ondan. Ben de bilgisayardan anladığımı düşünüyorum.”

Ö9: “Kağıt iyi ama bilgisayar eğlenceli ve bilgisayarı seviyorum. Bilgisayar daha büyük, daha çok tekrar edebiliyoruz.”

Bununla birlikte bazı öğrenciler ise kağıtların israf olduğunu düşünmekte ve bu açıdan ekrandan okumayı basılı metinden okumaya tercih ettiklerini ifade etmektedirler.

Ö32: “Neden her şeyi kağıtlara yazmışlar ki? Kağıtlar için ağaçları kesiyorlarmış. Bilgisayar için böyle bir şey yok. O yüzden biz de bilgisayardan okuyalım.”

Ekrandan okuma süreci ile ilgili olarak olumsuz düşüncelere sahip olan öğrenciler ise görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir.

Ö1: “Bilgisayarda sayfalar arasında başımız dönüyor gibi oluyor. Sayfa ve paragraf geçişlerinde yerimizi kaybediyoruz. Bilgisayarda başka dosyalarla uğraşıyoruz. Bilgisayarda çok ses var.”

Yukarıdaki verilerin haricinde aynı okulda görev yapan üç sınıf öğretmeni ile öğretim sürecinde bilgisayarların kullanımı ve işlevlerine yönelik görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmeni öğretim sürecinde daha önceden hem basılı materyalden hem de ekrandan okuma etkinliklerine yer verdiğini belirtmiş ve düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir. SÖ2: “Kibritçi Kız öyküsünü hem bilgisayar ortamından hem de basılı metinden okuttum. Öğrencilerimin kitaba dokunuşlarını, resimlere aceleyle göz atıp geçmelerini sonra ve resimleri defalarca incelemelerini görecektiniz. Kitabı koklayan bile vardı desem abartılı olmaz.”

Sınıf öğretmeni; öğretim sürecini bilgisayar uygulamaları temelinde gerçekleştirmenin bir takım sakıncaları olduğunu düşünmektedir. SÖ1: “Tuşlara dokunarak sözcüklere yaşam vermek başka kendi kontrolündeki kalemle dilediği gibi yazmak başka. Harflerin kıvrımı bile çocuğun iç dünyasını anlatıyor diye düşünüyorum. Hem çocuğu yaşamdan pay almaya, dokunmaya, koklamaya, tanımaya özendirip hem de elektronik ortamlarda yaşamaya mahkum etmek sakıncalı olur diye düşünüyorum. Elindeki kalemle yanlış yazdığını silip yeniden yazmayı tatmalı çocuklar. Hareket etmeli.”

Bununla birlikte sınıf öğretmeninin teknolojiye, bilgisayar uygulamaları temelinde gerçekleştirilen öğretimsel uygulamalara tamamen karşı olmadığı görülmektedir. SÖ3: “Teknolojiyle öğrenci bir tuşla Karadeniz’in yemyeşil ormanlarını görecek kadar yakın, hareketlerini beş duyusunu her an kullanacak kadar da uzak olmalı bence.”

SONUÇ ve TARTIŞMA

İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin kağıttan ve ekrandan okudukları metinlerin soru türlerine göre anlama düzeylerinin belirlenmesinin amaç edinildiği bu çalışmanın bulgularından hareketle basılı metinlerden okuyan öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerinin ekrandan okuma düzeylerine göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Uygulanan testlerde ($p < .05$) olmak üzere çoktan seçmeli soru türünde .009; doğru-yanlış soru türünde .000; boşluk doldurma soru türünde .002; açık uçlu soru türünde .000 düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca bulunan tüm anlamlı farklılıklarda her soru türünde ortalama değerlere de bakıldığında her birinde basılı materyalin lehinde bir sonuç görülmektedir. Bu sonuçlardan öğrencilerin alışmış oldukları basılı metinlerden okumalarının daha etkili öğrenmeyi sağladığı söylenebilir. Aynı şekilde literatüre bakıldığında Baştuğ ve Keskin’in (2012) de ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin ekrandan okumaya göre kâğıt üzerinden okumada; hız, doğruluk ve anlama açısından daha başarılı olduklarını tespit etmişlerdir. Yine Macit ve Demir’in (2016) dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin ekrandan okuma becerilerinin kısmen yeterli olduğu ve ekrandan okuma tercihlerinin de orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin ekrandan okudukları ve kağıttan okudukları metinlerle ilgili sorulan sorularda her iki okuma türünde de aynı soru türlerinde başarı ve başarısızlık göstermişlerdir. Öğrenciler en fazla puanı çoktan seçmeli sorulardan, en az puanı ise açık uçlu sorulardan almışlardır. Fakat tüm soru türlerinde olduğu gibi bu iki soru türünde de öğrenciler kağıttan okudukları metinlerden daha yüksek ortalama puan almışlardır. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin günümüz eğitim sisteminin kaçınılmaz bir gerçeği olan sınavlardan daha yüksek başarı göstermeleri için öğretmenlerin öğrencilerinden elektronik ortamdan çok kağıttan çalışmalarını hususunda yönlendirmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca bu duruma sebep olarak öğrencilerin ekrandan okuma sürecinde göz-ekran mesafesini ayarlamakta sıkıntı yaşamalarının, dikkatlerinin dağılmasının, bilgisayarın farklı bölümleri ile

uğraşmalarının, ekran görüntüsünün parlamasının vb. etkenlerin okuduğunu anlama sürecinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Dağtaş'ın (2013) yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre de ekrandan okuma sırasında özellikle internet ortamındaki metinlerde veya sınıfta öğretim amaçlı kullanılan hareketli görsellerin dikkati dağıtması yüzünden ekrana iyi odaklanamama okumada ve okuduğunu anlamada olumsuz etki yarattığı görülmektedir. Bunun aksine basılı sayfada yazı bütünlüğü ile içerik arasındaki bağlantının daha rahat kurulabilmesi, basılı sayfada kişisel okuma davranışlarının anlamaya katkıda bulunması açısından daha çok tercih edildiği ve bu metinlerin içeriklerinin daha iyi anlaşıldığı sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin birçoğunun bilgisayarın basılı metinlere oranla daha eğlenceli olduğunu ifade etmeleri ise bilgisayarı oyun aracı olarak gördüklerinin bir göstergesi olabilir. Bu durumun öğrencilerin ekrandan okuma sürecinde başarılı olamamalarına sebep olan bilgisayardaki farklı uyarıcılara odaklanmaları noktasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Ekranların sadece bir oyun aracı olarak görülmemesi, bir öğrenme ortamı olarak görülmesi gerektiği gerçeği gelecek için çok uzakta değildir. Yani elektronik ders kitapları ve elektronik yazmaya geçiş gelecekte kaçınılmaz görülmektedir. Ancak bu geçişte sorun yaşamamak için bazı şartlara da dikkat etmek gerekir. Elektronik kitaplara geçiş için gerekli hem bilişsel, hem duyuşsal hem de ekonomik alt yapıların hazırlanmasına ve bu kitaplar için yaş seviyelerine uygun yazılımlara ihtiyaç vardır. Ayrıca tüm bunlarla beraber öğrencilerin de kolaylıkla süreci aksatması ihtimali yani cihaz ve yazılımları bozması ihtimali de göz önünde bulundurulup hızlı servis imkânı da sağlanmalıdır(Duran ve Ertuğrul, 2012).

Araştırmanın bulgularından hareketle ekran okumada görülen bu başarısızlık ve isteksizliğin sebepleri aslında ekran okumanın farklı yönlerinde de aranabilir. Bu hususta yapılmış yayımlar incelendiğinde sıklıkla ekran çözünürlüğü ve ekran boyutu da vurgulanmaktadır. Okuma, ekran çözünürlüğü ve boyutu arttıkça okuma kolaylaşmakta ve daha uzun süreli okumaya mümkün olmaktadır. Bunlara ek olarak yazı stili de okuyucular için önemli bir etken olarak görülmektedir. Ayrıca arka zemin ışığı da okumada etkili bir başka özelliktir. Tüm bunlar da dikkate alınarak ekran okumadaki başarı artırılabilir(Yıldırım ve diğ., 2011). Ayrıca, hazırlanan e-kitaplara bakıldığında birçoğunun sadece basılı kitapların elektronik versiyonu olduğu görülmektedir. Oysaki e-kitaplar bilgisayar destekli eğitimin sağladığı birçok imkândan yararlanmayı da beraberinde getirmektedir(Işık, 2013). Bu durum da ekran okumadaki bu başarısızlığın sebeplerinden biri olabilir.

Tüm bu olumsuz durum ve sonuçlara rağmen ekranların bazı olumlu etkileri de vardır. Örneğin ekran üzerinden okuma yaparken sayfalar kişiselleştirilebilir, istenilen bilgilere daha çabuk ve basit bir şekilde erişim sağlanabilir. Görsellerle, animasyonlarla, tasarımlarla, dizayn edilen sayfalarla ve bazen sesle desteklenen içerikler daha iyi öğrenilip ve zihinde kalıcı hale getirilebilir(Macit ve Demir, 2016). Ayrıca, ekran metinlerinin çok daha kolay taşınabilirliği, aynı anda çok sayıda kaynağa ulaşım imkanı da önemli bir avantajdır. Yani kullanıcılar kendi

kütüphanelerini yanlarında taşıyabilmektedirler. Bunun yanında farklı yazı tipi, boyutu ve gösterim biçimi seçenekleri kullanıcılara esneklik sağlamaktadır. E-kitap okuyucuların farklı formatları desteklemesi, açık kitapları temin edebilmesi ve interaktif içerikleri gösterebilmesinin yanında doğal ortamı koruma özelliği de önemli avantajları arasında gösterilmektedir(Yıldırım ve diğ., 2011). Bu olumlu etkilerin de dikkate alınıp, sürecin buna uygun bir şekilde tasarlanıp öğrenciler ekranla baş başa bırakılmalıdır.

Son olarak öğretim sürecinde teknoloji kullanımının faydaları kesin olmakla birlikte özellikle ilkokulda ve hatta ilkokulun ilk sınıfında ilk okuma yazma öğretimi sürecinde bilgisayarın ve teknolojinin; kağıdın, kitabın ve öğretmenin önüne geçmemesi gerektiği düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Çalışma farklı sınıf düzeylerinde de yenilenebilir.

Çalışma farklı öğretim kademeleri ve kurumlarında da yenilebilir.

Çalışma deneysel bir süreç dahilinde öğrencilere bilgisayar ve tablet eğitimi verdikten sonra da sonuçları değerlendirilebilir.

Çalışma farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip bölgelerde de yapılabilir.

Çalışma farklı ders içeriklerine (sayısal-sözel) göre de yeniden tasarlanıp yapılabilir.

KAYNAKÇA

Akyol, H. (2010). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: PegemA

Altun, A. (2003). E-okuryazarlık. *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 158, 1-9

Aydemir, Z., Öztürk, E., Horzum, .B. (2013). Ekrandan Okumanın 5. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici ve Öyküleyici Metin Türünde Okuduğunu Anlama Düzeylerine Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 13(4) s. 2263-2276.

Baştuğ, M., Keskin, H.K. (2012). Okuma Becerilerinin Okuma Ortamı Açısından Karşılaştırılması: Ekran mı kâğıt mı? *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2012 16 (3). s.73-83

Bozkurt, A. Bozkaya, M. (2013). Etkileşimli E-Kitap: Dünü, Bugünü ve Yarını. Akademik Bilişim 2013, Akdeniz Üniversitesi, Antalya. <http://ab.org.tr/ab13/bildiri/125.pdf> Erişim: 21.03.2016

Büyüköztürk, Ş.; Çakmak, E.K.; Akgün, Ö.E.; Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık

- Dağtaş, A. (2013). Öğretmenlerin Basılı Sayfa Ve Ekrandan Okuma Tercihleri İle Eğitimde Elektronik Metin Kullanımına Yönelik Görüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/3, Winter 2013, s.137-161
- Duran, E., Alevli, O. (2014). Ekrandan Okumanın Sekizinci Sınıf Öğrencilerinde Anlamaya Etkisi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, Cilt:1 Sayı:2, s.1-11.
- Duran, E., Özkul Dolaylar, İ. (2015). Ekran Okuryazarlığının Gelişimi ve Geleceğine Yönelik Tahminler. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 8/ Sayı 4, s.281-296
- Duran, E.; Ertuğrul, B. (2012). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Elektronik Ders Kitaplarına Yönelik Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar 2012*, 10(2), s.347-365
- Elkatmış, M. (2015). Kağıttan Ekran: Ekran Okuma, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 6 Mart, 2015 Cilt: 6, Sayı: 18, s.1-15
- Ercan, A.N., Ateş, M. (2015). Ekrandan Okuma İle Kâğıttan Okumanın Anlama Düzeyi Açısından Karşılaştırılması. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/7 Spring 2015, p. 395-406
- Güneş, F. (2010). Öğrencilerde Ekran Okuma Ve Ekranik Düşünme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 7. Sayı: 14, s. 1 - 20
- Güneş, F. http://vizyon21yy.com/documan/Genel_Konular/Bilisim/Ekran_Okumada_Verimlik.pdf Erişim: 28.03.2016
- Güneş, F., Kırmızı Susar, F. (2014). E-Kitap Okumaya Yönelik Tutum Ölçeğinin (EKOT) Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 3, Sayı 2, 196 - 212, Kış 2014, s.1308-7177
- Işık, A.D. (2013). Elektronik Kitapların Eğitimde Kullanılabilirliği. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt 2, Sayı 2, s. 395 – 411
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel
- Macit, İ.; Demir, M.K. (2016). Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Ekran Okuma Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Turkish Studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 11/3 Winter 2016, s.1647-1664
- Maden, S. (2012). Ekran Okuma Türleri ve Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ekran Okumaya Yönelik Görüşleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*. Cilt:1 Sayı:3, s.1-16
- Mutlu, M.E., Korkut, M.B., Yılmaz, Ü. (2006). *Ders Kitaplarının Dağıtımı Amacıyla İnternetin Kullanılması: Açıköğretim e-Kitap Uygulaması Örneği*.

IETC 2006 6th International Educational Technology Conference Vol:3,
1270-1277, Famagusta, North Cyprus, 19-21 April, 2006

Özbek, A.B. (2015). Okuma Güçlüğü Müdahalelerinde Teknoloji Kullanımı.
Journal of Education & Special Education Technology Vol 1, No 1, s.48-53

Özen, M., Ertem, İ.S. (2014). Metinleri Ekrandan Okumanın Anlam Kurma Üzerine Etkisi. *International Journal of Social Science (JASSS)* Doi Number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2161> Number: 24 , p. 319-350

Öztürk E., Can I. (2013). İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin elektronik kitap okumaya ilişkin görüşleri., *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı.17, s.137-153

Sidekli, S. (2010). İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersi İçin Öğretmenlerinden Beklentileri. *Milli Eğitim*. Sayı:187, s.52-75

Yaman, H., Dağtaş, A. (2013). Ekrandan Okumanın Okuduğunu Anlamaya Etkisi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*. Cilt:1, Sayı:2, s.64-79.

Yıldırım, G.; Karaman, S.; Çelik, E.; Esgice, M. (2011). E-Kitap Okuyucuların Kullanım Deneyimlerine Yönelik Alanyazın İncelemesi. 5 th International Computer & Instructional Technologies Symposium, 22-24 September 2011, Fırat University, ELAZIĞ- TURKEY